บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ศึกษากรณี : ฝ่ายบริการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นงานเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน 2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรในค่ายคุณธรรม 3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมในการเผยแผ่ธรรมสำหรับ ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล จากพระวิทยากรทั้งหมด 100% จำนวน 112 รูปที่เข้าค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนและได้สัมภาษณ์พระผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป แบ่งรายละเอียดได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพระวิทยากร

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรในค่ายคุณธรรม

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม

ตอนที่ 5 ทัศนะคติของผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน

ตอนที่ 6 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่ได้นำเสนอในรูปของตารางและอธิบายความ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพระวิทยากร

1.1 อายุ จากการศึกษาพบว่า พระวิทยากรจำนวน 112 รูป มีอายุระหว่าง 25-29 ปี ร้อยละ 35.7 รองลงมา มีอายุระหว่าง 30-34 ปี ร้อยละ 26.8 มีอายุระหว่าง 20-24 ปี ร้อยละ 18.8 และมีอายุต่ำกว่า 20 ปี ในสัดส่วนน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 1.8

1.2 ระยะเวลาในการบวช จากการศึกษาพบว่า เป็นพระที่บวชมาแล้ว 10-14 ปี ในสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 36.6 รองลงมา บวชมาแล้ว 5-9 ปี ร้อยละ 24.1 และ บวชมาแล้ว 15-19 ปี ร้อยละ 21.4 ในขณะที่มีพระที่บวชมาแล้ว 25 ปีขึ้นไป ในสัดส่วนน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 2.7

1.3 ความรู้ทางธรรม จากการศึกษาพบว่า พระวิทยากรเกือบทั้งหมด เป็นพระนักธรรมเอก ร้อยละ 99.1

1.4 ความรู้ทางบาลี จากการศึกษาพบว่า ส่วนมากได้เปรียญ ประโยค 1-2 ร้อยละ 28.6 รองลงมา ไม่ได้เปรียญ ร้อยละ 25.9 โดยมีพระที่ได้เปรียญธรรม 8 ในสัดส่วนน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 1.8

1.5 การศึกษาทางโลก จากการศึกษาพบว่า พระวิทยากรดังกล่าว ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 60.7 รองลงมา มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 20.5 มีการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 16.1 ในขณะที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก เพียงร้อยละ 2.7

ตารางที่ 4.1
จำนวนและร้อยละด้านข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	1.8
20-24 ปี	21	18.8
25-29 ปี	40	35.7
30-34 ปี	30	26.8
35-39 ปี	9	8.0
40 ปีขึ้นไป	10	8.9
รวม	112	100.0
จำนวนปีที่บวช		
น้อยกว่า 5 ปี	7	6.3
5-9 ปี	27	24.1
10-14 ปี	41	36.6
15-19 ปี	24	21.4
20-24 ปี	10	8.9
25 ปีขึ้นไป	3	2.7
รวม	112	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้ทางธรรม		
นักธรรมตรี	1	0.9
นักธรรมโท	-	-
นักธรรมเอก	111	99.1
รวม	112	100.0
ความรู้ทางบาลี		
ไม่ได้เปรียญ	29	25.9
ประโยค 1-2	32	28.6
ป.ธ. 3	21	18.8
ป.ธ. 4	12	10.7
ป.ธ. 5	6	5.4
ป.ธ. 6	7	6.3
ป.ธ. 7	3	2.7
ป.ธ. 8	2	1.8
รวม	112	100.0
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	23	20.5
ปริญญาตรี	68	60.7
ปริญญาโท	18	16.1
ปริญญาเอก	3	2.7
รวม	112	100.0

1.6 ประสบการณ์ในฐานะเป็นพระวิทยากร ผลจากการศึกษา พบว่า พระวิทยากรมีประสบการณ์ในฐานะเป็นพระวิทยากรเป็นเวลา6-8 ปี ร้อยละ 37.5 รองลงมา มีประสบการณ์ 3-5 ปี ร้อยละ 33.0 มีประสบการณ์ 9-11 ปี ในสัดส่วนน้อยที่สุด ร้อยละ 5.4 (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2
จำนวนและร้อยละของพระวิทยากรประสบการณ์
เป็นพระวิทยากร

ประสบการณ์ในฐานะเป็นพระวิทยากร	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 3 ปี	11	9.8
3-5 ปี	37	33.0
6-8 ปี	42	37.5
9-11 ปี	6	5.4
12-14 ปี	8	7.1
มากกว่า 14 ปี	8	7.1
รวม	112	100.0

1.7 <u>การฝึกอบรมก่อนเป็นพระวิทยากร</u> จากการศึกษา พบว่า พระวิทยากร ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรค่ายคุณธรรมก่อนเป็นพระวิทยากร ร้อยละ 84.8 ส่วนที่เหลือไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ร้อยละ 15.2 (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3
จำนวนและร้อยละของพระวิทยากรที่เข้ารับการฝึกอบรม
ก่อนเป็นพระวิทยากร

การฝึกอบรมหลักสูตรค่ายคุณธรรมก่อนเป็นพระวิทยากร	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม	17	15.2
เคยเข้ารับการฝึกอบรม		
เคยเข้ารับการฝึกอบรม		
1 ครั้ง	42	44.2
1 ครั้ง	42	44.2
2 ครั้ง	26	27.4
มากกว่า 2 ครั้ง	27	28.4
รวม	112	100.0

1.8 <u>จำนวนครั้งการฝึกอบรม</u> จากการศึกษา พบว่า พระวิทยากรที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรค่ายคุณธรรมก่อนเป็นพระวิทยากร และเคยเข้ารับการฝึกอบรมมา เพียง 1 ครั้ง ร้อยละ 44.2 (ตารางที่ 4.3.1)

1.9 <u>หลักสูตรฝึกอบรมที่เคยเข้าร่วม</u> ผลการศึกษา พบว่า พระวิทยากร ส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมฝึกอบรมค่ายคุณธรรมในหลักสูตรการเป็นพระวิทยากร ร้อยละ 83.0 เคยเข้าร่วมอบรมหลักสูตรการเผยแผ่ธรรม ร้อยละ 19.6 เคยเข้าร่วมอบรมหลักสูตรหัวหน้าพระวิทยากร ร้อยละ 15.2 เคยเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรการบริหารการอบรม น้อยที่สุด ร้อยละ 11.6 (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4

จำนวนและร้อยละของพระวิทยากรหลักสูตรฝึกอบรมที่เคยเข้าร่วม

หลักสูตรฝึกอบรมค่ายคุณธรรมที่เคยเข้าร่วม	จำนวน	ร้อยละ
หลักสูตรการเป็นพระวิทยากร	93	83.0
หลักสูตรการเผยแผ่ธรรม	22	19.6
หลักสูตรการบริหารการอบรม	13	11.6
หลักสูตรหัวหน้าพระวิทยากร	17	15.2

*ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ (n=112)

ตอนที่ 2 ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรม เพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน

การศึกษาลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนนั้น ผู้ศึกษาต้องการทราบถึงลักษณะการดำเนินงานของพระวิทยากรที่ออกไปเผยแผ่ธรรมในค่ายคุณธรรม ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวชี้วัด 3 ด้าน คือ ด้านฝึกอบรม ด้านบุคลากร ด้านบริการ ซึ่งผลการศึกษาได้ผลปรากฏดังนี้

2.1 ด้านบุคลากร

ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านบุคลากร หมายถึง การเตรียมความพร้อมของพระวิทยากรก่อนอบรม ระหว่างอบรม และหลังอบรม ผลการศึกษาปรากฏดังนี่

- การศึกษาเตรียมข้อมูลในหัวข้อที่ได้รับบรรยาย พบว่า ร้อยละ 50.9 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 35.7 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 13.4 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนอยู่ในระดับมากที่สุด

- การประชุมพระวิทยากรเพื่อเตรียมการก่อนการอบรมทุกครั้ง พบว่า ร้อยละ 45.5 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 35.7 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 18.8 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้าน การประชุมพระวิทยากรเพื่อเตรียมการก่อนการอบรมทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก

- กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบงานร่วมกันของพระวิทยากร พบว่า ร้อยละ 65.2 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 25.0 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 1.8 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบงานร่วมกันของพระวิทยากร อยู่ในระดับมาก

- กำหนดหน้าที่ให้สอดคล้องกับความสามารถ เจ้าหน้าที่ พบว่า ร้อยละ 48.2 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 33.0 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 0.9 ปฏิบัติน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการกำหนดหน้าที่ให้สอดคล้องกับความสามารถ อยู่ในระดับมาก

- การประชุมทีงานระหว่างวิทยากร ครู พี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่ พบว่า ร้อยละ 51.8 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 22.3 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 7.1 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการประชุมทีงานระหว่างวิทยากร ครู พี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับมาก

- นำหลักสูตรอื่นมาใช้ประกอบการบรรยาย พบว่า ร้อยละ 50.9 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 23.2 ปฏิบัติปานกลาง และร้อยละ 5.4 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 แสดงว่า พระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการนำหลักสูตรอื่นมาใช้ประกอบการบรรยาย อยู่ในระดับมาก

- กำหนดให้พระวิทยากรมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 45.5 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 23.2 ปฏิบัติปานกลาง และร้อยละ 3.6 ปฏิบัติน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านกำหนดให้พระวิทยากรมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม อยู่ในระดับมาก

- ได้ส่งบุคลากรเข้าอบรมจากหน่วยงานอื่น พบว่า ร้อยละ 49.1 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 25.0 ปฏิบัติปานกลาง และร้อยละ 2.7 ปฏิบัติน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 แสดงว่า พระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการส่งบุคลากรเข้าอบรมจากหน่วยงานอื่น อยู่ในระดับมาก

สำหรับภาพรวม ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.97 แสดงว่า พระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับการดำเนินงานค่ายคุณธรรม ด้านบุคลากร

การดำเนินงานค่ายคุณธรรม	ระดับการปฏิบัติ					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านบุคลากร</u>								
ศึกษาเตรียมข้อมูลในหัวข้อได้รับมอบหมายก่อนการบรรยายทุกครั้ง	40 (35.7)	57 (50.9)	15 (13.4)	- -	- -	4.22	0.677	มากที่สุด
ประชุมพระวิทยากรเพื่อเตรียมการก่อนอบรมทุกครั้ง	40 (35.7)	51 (45.5)	21 (18.8)	- -	- -	4.17	0.721	มาก
กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบงานร่วมกันของพระวิทยากร	28 (25.0)	73 (65.2)	9 (8.0)	2 (1.8)	- -	4.13	0.622	มาก
กำหนดหน้าที่ให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล	37 (33.0)	54 (48.2)	17 (15.2)	3 (2.7)	1 (.9)	4.10	0.816	มาก
ประชุมระหว่างพระวิทยากร ครูพี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่ก่อนการอบรม	25 (22.3)	58 (51.8)	21 (18.8)	8 (7.1)	- -	3.89	0.831	มาก
นำหลักสูตรอื่นมาใช้ในการบรรยาย เช่น หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรค่ายคุณธรรมของหน่วยงานอื่น	23 (20.5)	57 (50.9)	26 (23.2)	6 (5.4)	- -	3.87	0.800	มาก
กำหนดให้พระวิทยากรทุกรูปมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม	25 (22.3)	51 (45.5)	26 (23.2)	6 (5.4)	4 (3.6)	3.78	0.975	มาก
ดำเนินการจัดส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมหลักสูตรค่ายคุณธรรมจากหน่วยงานอื่น	15 (13.4)	55 (49.1)	28 (25.0)	11 (9.8)	3 (2.7)	3.61	0.933	มาก
รวม						3.97	0.491	มาก

ด้านฝึกอบรม

ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านฝึกอบรม หมายถึง รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรมเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและเยาวชน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

- กิจกรรมปรับให้มีความน่าสนใจและมุ่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ร้อยละ 53.6 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 42.9 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 3.6 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้าน กิจกรรมปรับให้มีความน่าสนใจและมุ่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด

- เนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องของโรงเรียนและเยาวชน พบว่า ร้อยละ 52.7 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 42.0 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 5.4 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องของโรงเรียนและเยาวชน อยู่ในระดับมากที่สุด

- บางกิจกรรมเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รวมกลุ่มกันทำงานด้วยตนเอง พบว่า ร้อยละ 49.1 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 35.7 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 1.8 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รวมกลุ่มกันทำงานด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก

- เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของครูและผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ร้อยละ 76.8 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 19.6 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 3.6 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านเนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของครูและผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

- สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานก่อนออกปฏิบัติงานทุกครั้ง พบว่า ร้อยละ 73.2 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 19.6 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 7.1 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการ สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานก่อนออกปฏิบัติงานทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก

- การจัดลำดับขั้นของกิจกรรมที่ใช้ให้เหมาะสมกับช่างเวลา พบว่า ร้อยละ 42.0 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 36.6 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 2.7 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

4.13 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการจัดลำดับขั้นของกิจกรรมที่ใช้ให้เหมาะสมกับช่างเวลา อยู่ในระดับมาก

- สื่อที่ใช้ในการบรรยายจะใช้ต่อเนื่องกันมาเพื่อให้เนื้อหาเหมือนเดิม พบว่า ร้อยละ 58.9 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 25.0 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 16.1 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านสื่อที่ใช้ในการบรรยายจะใช้ต่อเนื่องกันมาเพื่อให้เนื้อหาเหมือนเดิม อยู่ในระดับมาก

- เนื้อหาและรูปแบบของสื่อที่ใช้มีความเปลี่ยนแปลงและเข้ากับยุคสังคม พบว่า ร้อยละ 65.2 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 19.6 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 15.2 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านเนื้อหาและรูปแบบของสื่อที่ใช้มีความเปลี่ยนแปลงและเข้ากับยุคสังคม อยู่ในระดับมาก

- วางแผนดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่า ร้อยละ 64.3 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 18.8 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 0.9 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านวางแผนดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก

- พระวิทยากรออกแบบและผลิตสื่อร่วมกัน พบว่า ร้อยละ 32.1 ปฏิบัติมากและปานกลาง เท่ากัน และร้อยละ 1.8 ปฏิบัติน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านออกแบบและผลิตสื่อร่วมกัน อยู่ในระดับมาก

สำหรับภาพรวม ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.12 แสดงว่า ด้านฝึกอบรม พระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับ
การดำเนินงานค่ายคุณธรรมด้านการฝึกอบรม

การดำเนินงานค่ายคุณธรรม	ระดับการปฏิบัติ					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านการฝึกอบรม</u>								
กิจกรรมปรับให้มีความน่าสนใจ มุ่งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม	48 (42.9)	60 (53.6)	4 (3.6)	- -	- -	4.39	0.559	มากที่สุด
เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและเยาวชน	47 (42.0)	59 (52.7)	6 (5.4)	- -	- -	4.37	0.585	มากที่สุด
บางกิจกรรมเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนกันเอง เช่น โครงงานคุณธรรม	40 (35.7)	55 (49.1)	15 (13.4)	2 (1.8)	- -	4.19	0.729	มาก
เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของครูและผู้บริหารโรงเรียน	22 (19.6)	86 (76.8)	4 (3.6)	- -	- -	4.16	0.456	มาก
สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในหลักสูตรค่าย	22 (19.6)	82 (73.2)	8 (7.1)	- -	- -	4.13	0.504	มาก
จัดลำดับขั้นของกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงเวลา	41 (36.6)	47 (42.0)	21 (18.8)	3 (2.7)	- -	4.13	0.807	มาก
สื่อที่ใช้ในการบรรยายจะใช้ต่อเนื่องกันมาเพื่อให้เนื้อหาเหมือนเดิม	28 (25.0)	66 (58.9)	18 (16.1)	- -	- -	4.09	0.637	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

การดำเนินงานค่ายคุณธรรม	ระดับการปฏิบัติ					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
เนื้อหาและรูปแบบของสื่อที่ใช้มีความเปลี่ยนแปลงและเข้ากับยุคสังคม	22 (19.6)	73 (65.2)	17 (15.2)	- -	- -	4.04	0.591	มาก
วางแผนดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	21 (18.8)	72 (64.3)	18 (16.1)	1 (.9)	- -	4.01	0.622	มาก
ทีมพระวิทยากรออกแบบและผลิตสื่อร่วมกัน	27 (24.1)	36 (32.1)	36 (32.1)	11 (9.8)	2 (1.8)	3.67	1.008	มาก
รวม						4.12	0.353	มาก

<u>ด้านบริการ</u>

ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านบริการ หมายถึง การจัดเตรียมความพร้อมของสถานที่ฝึกอบรมและเนื้อหา ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้

- ชี้แจง กฎเกณฑ์ ระเบียบค่าย สถานที่ต่าง ๆ ให้คณะครูและเยาวชนทราบ พบว่า ร้อยละ 50.9 ปฏิบัติมาก รองลงมาร้อยละ 39.3 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 0.9 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้าน ชี้แจง กฎเกณฑ์ ระเบียบค่าย สถานที่ต่าง ๆ ให้คณะครูและเยาวชนทราบ อยู่ในระดับมากที่สุด

- จัดเตรียมความพร้อมของอาหาร และเครื่องดื่มเพียงพอกับความต้องการ พบว่า ร้อยละ 53.6 ปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 33.0 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 13.4 ปฏิบัติปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านจัดเตรียมความพร้อมของอาหารและเครื่องดื่มเพียงพอกับความต้องการ อยู่ในระดับมาก

- กำหนดเป้าหมายนโยบายที่จะพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อรองรับผู้ใช้บริการ พบว่า ร้อยละ 59.8 ปฏิบัติมาก รองลงมาร้อยละ 20.5 ปฏิบัติมากที่สุด และร้อยละ 1.8 ปฏิบัติน้อย

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านกำหนดเป้าหมายนโยบายที่จะพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อรองรับผู้ใช้บริการ อยู่ในระดับมาก

- จัดบรรยากาศห้องประชุมและบริเวณโดยรอบของสถานที่ พบว่า ร้อยละ 55.4 ปฏิบัติมาก รองลงมาร้อยละ 29.5 ปฏิบัติปานกลาง และร้อยละ 0.9 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านจัดบรรยากาศห้องประชุมและบริเวณโดยรอบของสถานที่ อยู่ในระดับมาก

- การจัดเตรียมความพร้อมของอาคารสถานที่ให้สามารถรองรับกิจกรรมได้ มีความพร้อมก่อนการอบรม พบว่า ร้อยละ 53.6 ปฏิบัติมาก รองลงมาร้อยละ 28.6 ปฏิบัติปานกลาง และร้อยละ 2.7 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านการจัดเตรียมความพร้อมของอาคารสถานที่ให้สามารถรองรับกิจกรรมได้ มีความพร้อมก่อนการอบรม อยู่ในระดับมาก

- จัดการดูแลบำรุงรักษา อาคารสถานที่ให้มีความพร้อมเสมอ พบว่า ร้อยละ 63.4 ปฏิบัติมาก รองลงมาร้อยละ 32.1 ปฏิบัติปานกลาง และร้อยละ 4.5 ปฏิบัติน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 แสดงว่า พระวิทยากร มีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านจัดการดูแลบำรุงรักษา อาคารสถานที่ให้มีความพร้อมเสมอ อยู่ในระดับมาก

สำหรับภาพรวม ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนด้านบริการ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.97 แสดงว่า พระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับการดำเนินงานค่ายคุณธรรมด้านบริการ

การดำเนินงานค่ายคุณธรรม	ระดับการปฏิบัติ					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านบริการ</u>								
ได้ชี้แจงกฎเกณฑ์ ระเบียบค่ายสถานที่ต่าง ๆ ให้คณะครูและเยาวชนทราบ	44 (39.3)	57 (50.9)	10 (8.9)	1 (.9)	- -	4.29	0.663	มากที่สุด
การจัดเตรียมความพร้อมของอาหาร และเครื่องดื่มเพียงพอกับความต้องการ	37 (33.0)	60 (53.6)	15 (13.4)	- -	- -	4.20	0.655	มาก
กำหนดเป้าหมายนโยบายและแนวทางในการที่จะพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อรองรับผู้ใช้บริการ	23 (20.5)	67 (59.8)	20 (17.9)	2 (1.8)	- -	3.99	0.678	มาก
จัดบรรยากาศในห้องประชุมและบริเวณโดยรอบของสถานที่เอื้อต่อการเข้าค่ายคุณธรรม	16 (14.3)	62 (55.4)	33 (29.5)	1 (.9)	- -	3.83	0.670	มาก
การจัดเตรียมความพร้อมของอาคาร สถานที่ให้สามารถรองรับกิจกรรมได้มีความพร้อมก่อนการอบรม	17 (15.2)	60 (53.6)	32 (28.6)	3 (2.7)	- -	3.81	0.717	มาก
การจัดการดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่ตลอดจนสื่ออุปกรณ์ให้มีความพร้อมเสมอ	13 (11.6)	58 (51.8)	36 (32.1)	5 (4.5)	- -	3.71	0.731	มาก
รวม						3.97	0.456	มาก

จากการศึกษาลักษณะดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน จากการศึกษาพบว่า พระวิทยากร มีการดำเนินงานค่ายคุณธรรม ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.03 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่า มีการดำเนินงานค่ายคุณธรรมในด้านการฝึกอบรม มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.12 รองลงมา คือ ด้านบุคลากร และ ด้านบริการ ค่าเฉลี่ย 3.97 เท่ากัน โดยมีการดำเนินการในระดับมาก (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8

ภาพรวมระดับการดำเนินงานค่ายคุณธรรม

ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ด้านการฝึกอบรม	4.12	0.353	มาก
ด้านบุคลากร	3.97	0.491	มาก
ด้านบริการ	3.97	0.466	มาก
ภาพรวมการดำเนินงานค่ายคุณธรรม	4.03	0.355	มาก

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน ของพระวิทยากร

การดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนย่อมประสบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านประสานงาน ด้านฝึกอบรม ด้านสนับสนุน ด้านยอมรับและสนับสนุ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏผลดังต่อไปนี้

ด้านประสานงาน

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรด้านบริการ หมายถึง ประสบปัญหาและอุปสรรคในการประสานงานระหว่างพระวิทยากรด้วยกันเอง และบุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

- ประสานงานกับภาครัฐและเอกชนในการของบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน พบว่า ร้อยละ 35.7 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 24.1 มีปัญหามาก และร้อยละ 20.5 มีปัญหาน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 แสดงว่า พระวิทยากรมีการประสานงานกับภาครัฐและเอกชนในการของบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ประสานงานกับโรงเรียนในการอุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม เวลา พบว่า ร้อยละ 41.1 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 30.4 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 3.6 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 แสดงว่า การประสานงานกับโรงเรียนในการอุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรมดำเนินไปด้วยดี มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ประสานงานกับพระวิทยากรเพื่อเตรียมจัดทีมงานก่อนการอบรม พบว่า ร้อยละ 43.8 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 24.1 มีปัญหามาก และร้อยละ 2.7 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 แสดงว่า การประสานงานกับพระวิทยากรเพื่อเตรียมจัดทีมงานก่อนการอบรม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ประสานงานกับพระวิทยากรในการรับและต่อช่วงในการบรรยาย พบว่า ร้อยละ 38.4 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 33.9 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 5.4 มีปัญหามากที่สุด และมีปัญหาน้อยที่สุดเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 แสดงว่า การประสานงานพระวิทยากรกับในการรับและต่อช่วงในการบรรยาย มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ประสานงานพระวิทยากรกับพี่เลี้ยงในการเตรียมอุปกรณ์และกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 39.3 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 33.0 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 2.7 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 แสดงว่า การประสานงานพระวิทยากรกับพี่เลี้ยงในการเตรียมอุปกรณ์และกิจกรรม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมก่อนทำกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 42.0 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 36.6 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 2.7 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 แสดงว่า การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมก่อนทำกิจกรรม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การประสานงานกับฝ่ายโรงอาหารในการเตรียมอาหาร พบว่า ร้อยละ 36.6 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 31.3 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 2.7 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 แสดงว่า การประสานงานกับฝ่ายโรงอาหารในการเตรียมอาหาร มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

สำหรับภาพรวม ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรในค่ายคุณธรรม ด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.87 แสดงว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการประสานงาน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานด้านการประสานงาน

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน	ระดับปัญหาและอุปสรรค					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ประสานงานกับภาครัฐและเอกชนในการของบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน	20 (17.9)	27 (24.1)	40 (35.7)	23 (20.5)	2 (1.8)	3.36	1.056	ปานกลาง
ประสานงานกับทางโรงเรียนด้านการเตรียมสิ่งของและอุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม	9 (8.0)	19 (17.0)	46 (41.1)	34 (30.4)	4 (3.6)	2.96	0.972	ปานกลาง
ประสานงานกับพระวิทยากรเพื่อเตรียมทีมงานก่อนอบรม	3 (2.7)	27 (24.1)	49 (43.8)	25 (22.3)	8 (7.1)	2.93	0.927	ปานกลาง
ประสานงานกับพระวิทยากร การรับและต่อช่วงในการบรรยาย แบ่งกลุ่มทำกิจกรรม	6 (5.4)	19 (17.0)	43 (38.4)	38 (33.9)	6 (5.4)	2.83	0.958	ปานกลาง
ประสานงานระหว่างพระวิทยากรกับทีมพี่เลี้ยงในการเตรียมอุปกรณ์แต่ละกิจกรรม เตรียมความพร้อมสถานที่ฝึก เตรียมความพร้อมโรงอาหาร การเข้านอน-ตื่นนอน	3 (2.7)	22 (19.6)	44 (39.3)	37 (33.0)	6 (5.4)	2.81	0.906	ปานกลาง

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน	ระดับปัญหาและอุปสรรค					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของสถานที่ฝึกอบรมในการเตรียมความพร้อมก่อนทำกิจกรรม	3 (2.7)	13 (11.6)	47 (42.0)	41 (36.6)	8 (7.1)	2.66	0.876	ปานกลาง
ประสานงานกับฝ่ายโรงอาหารในการเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม	3 (2.7)	16 (14.3)	35 (31.3)	41 (36.6)	17 (15.2)	2.53	1.004	น้อย
รวม						2.87	0.627	ปานกลาง

<u>ด้านฝึกอบรม</u>

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรด้านฝึกอบรม หมายถึง ประสบปัญหาและอุปสรรคในระหว่างดำเนินการกิจกรรมและความพร้อมโสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการบรรยาย ซึ่งผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

- ประชุมพระวิทยากรกับทางโรงเรียนเพื่อวางแผนทำกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 45.5 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 30.4 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 3.6 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 แสดงว่า ประชุมพระวิทยากรกับทางโรงเรียนเพื่อวางแผนทำกิจกรรมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การให้ความรู้เรื่องพื้นฐานความเข้าใจทางพุทธศาสนาของเยาวชน พบว่า ร้อยละ 35.7 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 29.5 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 8.0 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 แสดงว่า เยาวชนมีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นทางพุทธศาสนามาก่อน จึงทำให้พระวิทยากรมีปัญหาในด้านนี้ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ขาดการทดสอบเรื่องการทดลองทำกิจกรรมแต่และกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 40.2 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 32.1 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 5.4 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 แสดงว่า พระวิทยากรได้ทดสอบเรื่องการทดลองทำกิจกรรมแต่และกิจกรรมพอสมควร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ขาดการควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมต่าง พบว่า ร้อยละ 40.2 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 38.4 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 6.3 มีปัญหามากที่สุดและมีปัญหาน้อยที่สุดเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 แสดงว่า พระวิทยากรมีการควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมได้ดีในระดับหนึ่ง มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การกำหนดกิจกรรมขาดการสร้างความเข้าใจว่ากิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่ออะไร พบว่า ร้อยละ 35.7 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 34.8 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 6.3 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 แสดงว่า พระวิทยากรได้ชี้แจ้งและทำความเข้าใจกับเยาวชนว่ากิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่ออะไร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การทำกิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ได้มีการแบบกระจายกลุ่ม พบว่า ร้อยละ 44.6 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 36.6 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 4.5 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 แสดงว่า พระวิทยากรได้ทำกิจกรรมแบบกระจายกลุ่มอยู่พอสมควร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- ความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่ชัดเจนในเนื้อหาของแต่ละกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 47.3 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 32.1 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 3.6 มีปัญหามาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 แสดงว่า พระวิทยากรมีความรู้ความเข้าใจชัดเจนในเนื้อหาของแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างดี จึงมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับภาพรวม ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรในค่ายคุณธรรมด้านฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.74 แสดงว่า พระวิทยากรมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบรมดีในระดับหนึ่ง จึงประสบปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการฝึกอบรม

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน	ระดับปัญหาและอุปสรรค					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านการฝึกอบรม</u>								
ประชุมหารือระหว่างพระวิทยากรกับโรงเรียนเพื่อวางแผนและเตรียมกิจกรรม	10 (8.9)	13 (11.6)	51 (45.5)	34 (30.4)	4 (3.6)	2.92	0.960	ปานกลาง
ให้ความรู้พื้นฐานความเข้าใจทางพุทธศาสนาของเยาวชน	15 (13.4)	15 (13.4)	33 (29.5)	40 (35.7)	9 (8.0)	2.88	1.161	ปานกลาง
ขาดการทดสอบการทดลองทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม	7 (6.3)	18 (16.1)	45 (40.2)	36 (32.1)	6 (5.4)	2.86	0.967	ปานกลาง
ขาดการควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บางกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป ทำให้กิจกรรมอื่นเลื่อนไปหรือบางกิจกรรมต้องงด	7 (6.3)	10 (8.9)	45 (40.2)	43 (38.4)	7 (6.3)	2.71	0.946	ปานกลาง
กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ขาดการสร้างความเข้าใจแก่เยาวชนว่ากิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่ออะไร	7 (6.3)	15 (13.4)	39 (34.8)	40 (35.7)	11 (9.8)	2.71	1.028	ปานกลาง
กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นไม่ได้ทำความเข้าใจกับกลุ่มอื่นมากนักยังคงมีการเกาะกลุ่มของตนเอง	5 (4.5)	8 (7.1)	50 (44.6)	41 (36.6)	8 (7.1)	2.65	0.887	ปานกลาง
ความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่ชัดเจนในเนื้อหาของแต่ละกิจกรรม	7 (6.3)	4 (3.6)	36 (32.1)	53 (47.3)	12 (10.7)	2.47	0.958	น้อย
รวม						2.74	0.700	ปานกลาง

<u>ด้านสนับสนุน</u>

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรด้านสนับสนุน หมายถึง ขาดการสนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัย ภาครัฐกับเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

- การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ร้อยละ 41.1 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 21.4 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 1.8 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 แสดงว่า การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการปฏิบัติหน้าที่ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การสนับสนุนโสตทัศนูปกรณ์จากฝ่ายบริการฝึกอบรม พบว่า ร้อยละ 41.1 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 16.1 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 แสดงว่า การสนับสนุนโสตทัศนูปกรณ์จากฝ่ายบริการฝึกอบรม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมให้พระนิสิตเข้ามาเป็นพระวิทยากร พบว่า ร้อยละ 36.6 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 30.4 มีปัญหามาก และร้อยละ 1.8 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 แสดงว่า การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมให้พระนิสิตเข้ามาเป็นพระวิทยากร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การสนับสนนุจากทางมหาวิทยาลัยด้านพาหนะในการเดินทาง พบว่า ร้อยละ 36.6 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 29.5 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 3.6 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 แสดงว่า การสนับสนนุจากทางมหาวิทยาลัยด้านพาหนะในการเดินทาง มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การสนับสนุนจากพระวิทยากรหน่วยงานอื่นในการดำเนินงาน พบว่า ร้อยละ 46.4 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 33.9 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 1.8 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 แสดงว่า การสนับสนุนจากพระวิทยากรหน่วยงานอื่นในการดำเนินงาน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การสนับสนุนของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ร้อยละ 45.5 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 36.6 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 3.6 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 แสดงว่า พระสงฆ์ในพื้นที่ที่พระวิทยากรลงไปปฏิบัติหน้าที่ได้สนับสนุนการดำเนินงานในระดับหนึ่ง มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับภาพรวมปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระธรรมวิทยากรในค่ายคุณธรรมด้านสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.01 แสดงว่า การสนับสนุนจากทางมหาวิทยาลัย ภาครัฐกับเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านสนับสนุน

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน	ระดับปัญหาและอุปสรรค					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านการสนับสนุน</u>								
การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและเอกชนในการปฏิบัติหน้าที่	17 (15.2)	23 (20.5)	46 (41.1)	24 (21.4)	2 (1.8)	3.26	1.020	ปานกลาง
การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เช่น โสตทัศน์อุปกรณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่จากฝ่ายบริการฝึกอบรม	18 (16.1)	20 (17.9)	46 (41.1)	28 (25.0)	- -	3.25	1.009	ปานกลาง
การสนับสนุนทางมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนให้พระนิสิตเข้ามาสมัครเป็นพระวิทยากร	5 (4.5)	34 (30.4)	41 (36.6)	30 (26.8)	2 (1.8)	3.09	0.906	ปานกลาง
การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยด้านยานพาหนะในการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่และติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ	8 (7.1)	26 (23.2)	41 (36.6)	33 (29.5)	4 (3.6)	3.01	0.982	ปานกลาง

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน	ระดับปัญหาและอุปสรรค					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การสนับสนุนและช่วยเหลือจากพระวิทยากรหน่วยงานอื่นในด้านการถ่ายทอดเทคนิครูปแบบ สื่อที่จำเป็นในการบรรยาย	4 (3.6)	16 (14.3)	52 (46.4)	38 (33.9)	2 (1.8)	2.84	0.823	ปานกลาง
การสนับสนุนจากพระสงฆ์ในพื้นที่ต่อการปฏิบัติหน้าที่	4 (3.6)	8 (7.1)	51 (45.5)	41 (36.6)	8 (7.1)	2.63	0.859	ปานกลาง
รวม						3.01	0.629	ปานกลาง

3.4 <u>ด้านยอมรับและให้ความร่วมมือ</u>

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรด้านยอมรับและให้ความร่วมมือ หมายถึง ขาดการยอมรับและให้ความร่วมมือจากบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

- การยึดติดความคิดความเชื่อเดิมของครูและเยาวชน พบว่า ร้อยละ 48.2 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 29.5 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 2.7 มีปัญหาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 แสดงว่า การยึดติดความคิดความเชื่อเดิมของครูและเยาวชน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การให้ความยอมรับจากสถานศึกษาในเนื้อหาและหลักสูตร พบว่า ร้อยละ 40.2 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 33.9 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 7.1 มีปัญหามาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 แสดงว่า การยอมรับจากสถานศึกษาในเนื้อหาและหลักสูตร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

- การให้ความยอมรับจากเยาวชนในรูปกระบวนการฝึกอบรม พบว่า ร้อยละ 39.3 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 24.1 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 8.9 มีปัญหามากที่สุด

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 แสดงว่า การให้ความยอมรับจากเยาวชนในรูปกระบวนการฝึกอบรม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

- การให้ความยอมรับจากทางมหาวิทยาลัย พบว่า ร้อยละ 42.9 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 18.8 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 7.1 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 แสดงว่า การให้ความยอมรับจากทางมหาวิทยาลัย มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

- การให้ความยอมรับจากสังคมรอบข้าง พบว่า ร้อยละ 41.1 มีปัญหาน้อย รองลงมา ร้อยละ 27.7 มีปัญหาปานกลาง และร้อยละ 7.1 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 แสดงว่า การให้ความยอมรับจากสังคมรอบข้าง มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

- การให้ความยอมรับจากเจ้าอาวาสต้นสังกัดในการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ร้อยละ 33.0 มีปัญหาปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 27.7 มีปัญหาน้อย และร้อยละ 6.3 มีปัญหามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 แสดงว่า การให้ความยอมรับจากเจ้าอาวาสต้นสังกัดในการปฏิบัติหน้าที่ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

สำหรับภาพรวมปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระธรรมวิทยากรในค่ายคุณธรรม ด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.62 แสดงว่า พระวิทยากรประสบปัญหาด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานด้านการยอมรับ
และให้ความร่วมมือ

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน	ระดับปัญหาและอุปสรรค					$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ</u>								
การยึดติดหลักความคิดความเชื่อเดิม ๆ ของคณะครูและเยาวชนในระหว่างอบรม	5 (4.5)	17 (15.2)	54 (48.2)	33 (29.5)	3 (2.7)	2.89	0.853	ปานกลาง
การให้ความยอมรับจากสถานศึกษาในเรื่องเนื้อหาและหลักสูตร	8 (7.1)	11 (9.8)	38 (33.9)	45 (40.2)	10 (8.9)	2.66	1.018	ปานกลาง
การให้ความยอมรับจากเยาวชนในการใช้รูปแบบการฝึกอบรม	10 (8.9)	12 (10.7)	27 (24.1)	44 (39.3)	19 (17.0)	2.55	1.161	น้อย
การให้การยอมรับจากทางมหาวิทยาลัย	8 (7.1)	17 (15.2)	21 (18.8)	48 (42.9)	18 (16.1)	2.54	1.146	น้อย
การให้การยอมรับและความร่วมมือจากสังคมรอบข้าง	8 (7.1)	11 (9.8)	31 (27.7)	46 (41.1)	16 (14.3)	2.54	1.081	น้อย
การให้ความยอมรับและความร่วมมือจากเจ้าอาวาสต้นสังกัดในการปฏิบัติหน้าที่พระวิทยากร	7 (6.3)	13 (11.6)	37 (33.0)	31 (27.7)	24 (21.4)	2.54	1.138	น้อย
รวม						2.62	0.906	ปานกลาง

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานค่ายคุณธรรมของพระวิทยากร พบปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานในค่ายคุณธรรม ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.81 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในด้านการสนับสนุน มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.01 แต่ปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ปัญหาและอุปสรรคในด้านการประสานงาน ค่าเฉลี่ย 2.87 โดยพบปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง ในขณะที่มีปัญหาและอุปสรรคในด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 2.62 โดยมีปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ภาพรวมปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปัญหาและอุปสรรค
ด้านการประสานงาน	28.7	0.627	ปานกลาง
ด้านการฝึกอบรม	2.74	0.700	ปานกลาง
ด้านการสนับสนุน	3.01	0.629	ปานกลาง
ด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ	2.62	0.906	ปานกลาง
รวม	2.81	0.568	ปานกลาง

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน

การดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนย่อมประสบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ปัญหาและอุปสรรคก็ย่อมมีแนวทางแก้ไข สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นตามความคิดเห็นของพระวิทยากร ผู้ศึกษาต้องการทราบความคิดเห็นของพระวิทยากรในด้านต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาค่ายคุณธรรม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดออกเป็น 3 ด้านได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการบริการและสนับสนุน ซึ่งผลการศึกษาได้ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ด้านบุคลากร

- ควรสร้างทัศนคติเชิงบวกในการทำงานให้แก่พระวิทยากร พบว่า ร้อยละ 42.0 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 41.1 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 5.4 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างทัศนคติเชิงบวกในการทำงานให้แก่พระวิทยากร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- ควรสร้างเสริมทักษะการฝึกอบรมให้แก่พระวิทยากร พบว่า ร้อยละ 44.6 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 33.9 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 4.5 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างเสริมทักษะการฝึกอบรมให้แก่พระวิทยากร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- ควรเพิ่มพระวิทยากรในหน่วยงาน พบว่า ร้อยละ 45.5 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 32.1 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 2.7 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการเพิ่มพระวิทยากรในหน่วยงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- ควรสร้างสรรค์จุดเด่น ซ่อมเสริมจุดด้อยของพระวิทยากร พบว่า ร้อยละ 33.9 มีความคิดเห็นมากที่สุดและคิดเห็นมากเท่ากัน รองลงมา ร้อยละ 31.3 มีความคิดเห็นปานกลาง และร้อยละ 0.9 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างสรรค์จุดเด่น ซ่อมเสริมจุดด้อยของพระวิทยากร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- ควรจัดหาพระวิทยากรและนักวิชาการข้างนอกมาอบรมพระวิทยากร พบว่า ร้อยละ 36.6 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 31.3 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 10.7 มี

ความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการจัดหาพระวิทยากรและนักวิชาการข้างนอกมาอบรมพระวิทยากร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- จัดหาวิทยากรพิเศษข้างนอกมาร่วมปฏิบัติงานตามโอกาส พบว่า ร้อยละ 35.7 มีความคิดเห็นปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 33.9 มีความคิดเห็นมาก และร้อยละ 10.7 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการจัดหาวิทยากรพิเศษข้างนอกมาร่วมปฏิบัติงานตามโอกาส มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

สำหรับภาพรวม ความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3. 98 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความคิดเห็นของพระวิทยากรด้านบุคลากร

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านบุคลากร</u>								
การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกในการทำงานให้แก่พระวิทยากร	46 (41.1)	47 (42.0)	13 (11.6)	6 (5.4)	- -	4.19	0.844	เห็นด้วยมาก
การสร้างเสริมทักษะการฝึกอบรมให้แก่พระวิทยากร	38 (33.9)	50 (44.6)	19 (17.0)	5 (4.5)	- -	4.08	0.823	เห็นด้วยมาก
ควรเพิ่มพระวิทยากรในหน่วยงาน	36 (32.1)	51 (45.5)	22 (19.6)	3 (2.7)	- -	4.07	0.791	เห็นด้วยมาก
ควรสร้างสรรค์จุดเด่น ซ่อมเสริมจุดด้อยของพระวิทยากร	38 (33.9)	38 (33.9)	35 (31.3)	1 (.9)	- -	4.01	0.833	เห็นด้วยมาก
ควรจัดหาพระวิทยากรและนักวิชาการข้างนอกที่มีความชำนาญมาอบรมบุคลากร	35 (31.3)	41 (36.6)	24 (21.4)	12 (10.7)	- -	3.88	0.975	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
จัดหาวิทยากรพิเศษข้างนอกมาร่วมปฏิบัติงานตามโอกาส	22 (19.6)	38 (33.9)	40 (35.7)	12 (10.7)	- -	3.63	0.921	เห็นด้วยมาก
รวม						3.98	0.629	เห็นด้วยมาก

<u>ด้านเนื้อหาหลักสูตร</u>

- ควรสร้างกิจกรรมให้เยาวชนได้เข้าใจองค์ความรู้ด้านหลักศาสนา พบว่า ร้อยละ 48.2 มีความคิดเห็นมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 43.8 มีความคิดเห็นมาก และร้อยละ 1.8 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างกิจกรรมให้เยาวชนได้เข้าใจองค์ความรู้ด้านหลักศาสนา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

- ควรสร้างกิจกรรมให้เยาวชนได้ฝึกทักษะด้านการปฏิบัติธรรม พบว่า ร้อยละ 42.0 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 38.4 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 3.6 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างกิจกรรมให้เยาวชนได้ฝึกทักษะด้านการปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ควรสร้างกิจกรรมให้เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวก พบว่า ร้อยละ 52.7 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 30.4 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 3.6 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างกิจกรรมให้เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ควรสร้างกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้ฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ร้อยละ 46.4 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 31.3 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 1.8 มีความคิดเห็นน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้ฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ฝ่ายบริการฝึกอบรมควรจัดทำคู่มือและรูปแบบของเนื้อหาอย่างชัดเจน พบว่า ร้อยละ 41.1 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 34.8 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 1.8

มีความคิดเห็นน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นให้ฝ่ายบริการฝึกอบรมควรจัดทำคู่มือและรูปแบบของเนื้อหาอย่างชัดเจน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ควรสำรวจความคิดเห็นของพระวิทยากรก่อนเปลี่ยนแปลงหลักสูตร พบว่า ร้อยละ 51.8 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 28.6 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 5.4 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสำรวจความคิดเห็นของพระวิทยากรก่อนเปลี่ยนแปลงหลักสูตร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- สำรวจความคิดเห็นของเยาวชนก่อนเปลี่ยนแปลงหลักสูตร พบว่า ร้อยละ 42.0 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 26.8 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 9.8 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสำรวจความคิดเห็นของของเยาวชนก่อนเปลี่ยนแปลงหลักสูตร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ควรสร้างกิจกรรมให้เยาวชนนำความรู้หลายสาขามาบูรณาการใช้ในกิจกรรม พบว่า ร้อยละ 44.6 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 29.5 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 1.8 มีความคิดเห็นน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการสร้างกิจกรรมให้เยาวชนนำความรู้หลายสาขามาบูรณาการใช้ในกิจกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

สำหรับภาพรวม ความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ด้านเนื้อหาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.08 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความคิดเห็นของพระวิทยากรด้านเนื้อหาหลักสูตร

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านเนื้อหาหลักสูตร</u>								
สร้างสรรค์กิจกรรมให้เยาวชนได้เข้าใจองค์ความรู้หลักศาสนา	54 (48.2)	49 (43.8)	7 (6.3)	2 (1.8)	-	4.38	0.688	เห็นด้วยมากที่สุด
สร้างสรรค์กิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ฝึกทักษะด้วยตนเองด้านการปฏิบัติธรรม	43 (38.4)	47 (42.0)	18 (16.1)	4 (3.6)	- -	4.15	0.819	เห็นด้วยมาก
สร้างสรรค์กิจกรรมที่ทำให้เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวก	34 (30.4)	59 (52.7)	15 (13.4)	4 (3.6)	-	4.10	0.759	เห็นด้วยมาก
สร้างสรรค์กิจกรรมให้เยาวชนได้ฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์	35 (31.3)	52 (46.4)	23 (20.5)	-	2 (1.8)	4.05	0.826	เห็นด้วยมาก
ฝ่ายบริการฝึกอบรมจัดทำคู่มือและรูปแบบของเนื้อหาหลักสูตรแต่ละครั้งออกมาอย่างชัดเจน	39 (34.8)	46 (41.1)	22 (19.6)	3 (2.7)	2 (1.8)	4.04	0.904	เห็นด้วยมาก
สำรวจความคิดเห็นของพระวิทยากรก่อนปรับเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	32 (28.6)	58 (51.8)	16 (14.3)	6 (5.4)	-	4.04	0.805	เห็นด้วยมาก
สำรวจความคิดเห็นของเยาวชนก่อนปรับเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	30 (26.8)	47 (42.0)	24 (21.4)	11 (9.8)	-	3.86	0.929	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
สร้างสรรค์กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้นำความรู้หลายสาขามาใช้แบบบูรณาการในแต่ละกิจกรรม	33 (29.5)	50 (44.6)	25 (22.3)	2 (1.8)	2 (1.8)	3.98	0.870	เห็นด้วยมาก
รวม						4.08	0.581	เห็นด้วยมาก

4.3 <u>ด้านบริการและสนับสนุน</u>

- ควรดูแลความปลอดภัยของเยาวชนในระหว่างเข้าค่าย พบว่า ร้อยละ 50.9 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 42.0 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 1.8 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นในการดูแลความปลอดภัยของเยาวชนในระหว่างเข้าค่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

- สื่อวิทยุ โทรทัศน์ควรประชาสัมพันธ์โครงการค่ายคุณธรรมให้แพร่หลาย พบว่า ร้อยละ 41.1 มีความคิดเห็นมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 40.2 มีความคิดเห็นมาก และร้อยละ 3.6 มีความคิดเห็นน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ควรประชาสัมพันธ์โครงการค่ายคุณธรรมให้แพร่หลาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำโครงการอย่างต่อเนื่อง พบว่า ร้อยละ 42.9 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 36.6 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 1.8 มีความคิดเห็นน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นต่อภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำโครงการอย่างต่อเนื่อง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้พระนิสิตเห็นความสำคัญในการเผยแผ่ธรรม พบว่า ร้อยละ 42.9 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 34.8 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 2.7

มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นให้มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้พระนิสิตเห็นความสำคัญในการเผยแผ่ธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

- ฝ่ายบริการฝึกอบรมควรหางบประมาณหน่วยงานข้างนอกมาสนับสนุนการดำเนินงาน พบว่า ร้อยละ 46.4 มีความคิดเห็นมาก รองลงมา ร้อยละ 33.0 มีความคิดเห็นมากที่สุด และร้อยละ 2.7 มีความคิดเห็นน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นให้ฝ่ายบริการฝึกอบรมควรหางบประมาณหน่วยงานข้างนอกมาสนับสนุนการดำเนินงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

สำหรับภาพรวม ความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ด้านบริการและสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.16 แสดงว่า พระวิทยากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของพระวิทยากร ด้านบริการและสนับสนุน

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
<u>ด้านการบริการและสนับสนุน</u>								
การดูแลความปลอดภัยของเยาวชนในระหว่างเข้าค่าย	47 (42.0)	57 (50.9)	6 (5.4)	2 (1.8)	-	4.33	0.663	เห็นด้วยมากที่สุด
สื่อวิทยุ โทรทัศน์ควรประชาสัมพันธ์โครงการค่ายคุณธรรมให้แพร่หลาย	46 (41.1)	45 (40.2)	17 (15.2)	- -	4 (3.6)	4.15	0.932	เห็นด้วยมาก
หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง	41 (36.6)	48 (42.9)	21 (18.8)	- -	2 (1.8)	4.13	0.840	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น					$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ทางมหาวิทยาลัยควรประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้พระนิสิตเห็นความสำคัญในการเผยแผ่ธรรม	39 (34.8)	48 (42.9)	22 (19.6)	3 (2.7)	-	4.10	0.805	เห็นด้วยมาก
ฝ่ายบริการฝึกอบรมควรจัดหางบประมาณเงินอุดหนุนและทรัพยากรจากหน่วยงานข้างนอกเพื่อการสนับสนุนการดำเนินของพระวิทยากร	37 (33.0)	52 (46.4)	20 (17.9)	3 (2.7)	-	4.10	0.788	เห็นด้วยมาก
รวม						4.16	0.530	เห็นด้วยมาก

จากการศึกษาความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม พบว่าเห็นด้วยในระดับมากกับการพัฒนาค่ายคุณธรรมในการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ค่าเฉลี่ย 4.07 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่า เห็นด้วยมากว่าควรมีการพัฒนาค่ายคุณธรรมในด้านการบริการและสนับสนุน เป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ย 4.16 รองลงมา คือ การพัฒนาค่ายคุณธรรมในด้านเนื้อหาหลักสูตร ค่าเฉลี่ย 4.08 ในขณะที่เห็นด้วยมากกับการพัฒนาค่ายคุณธรรมในด้านบุคลากรน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 3.98 ตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ภาพรวมความคิดเห็นของพระวิทยากร

การพัฒนาค่ายคุณธรรมในการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน	$\overline{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านบุคลากร	3.98	0.629	เห็นด้วยมาก
ด้านเนื้อหาหลักสูตร	4.08	0.581	เห็นด้วยมาก
ด้านการบริการและสนับสนุน	4.16	0.533	เห็นด้วยมาก
รวม	4.07	0.502	เห็นด้วยมาก

<u>ส่วนที่ 5 บทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ธรรม</u>

การเผยแผ่ธรรมในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ กระบวนการ วิธีการ ในความแตกต่างของการถ่ายทอดนั้นขึ้นอยู่กับวัยหรือระดับของผู้ที่รับบริการด้วย และในจำนวนดังกล่าวนั้นทางคณะสงฆ์ได้มีการดำเนินงานอยู่คือ การเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งลักษณะของการเผยแผ่คือการเข้าค่ายคุณธรรม โดยทีมงานพระวิทยากรหลายสำนักและในจำนวนนั้นที่ได้มีการดำเนินงานด้านนี้คือ ฝ่ายบริการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการดำเนินงานค่ายคุณธรรมก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ เพื่อที่จะได้นำไปสู่การพัฒนาและความยั่งยืนของโครงการโดยต้องอาศัยทั้งภายในหน่วยงานและปัจจัยด้านนอกมาเสริมด้วย การดำเนินงานของพระวิทยากรฝ่ายบริการฝึกอบรม (มจร.) ก็เช่นเดียวกันต้องอาศัยบุคลากรและหน่วยงานอื่นในการแสดงทัศนคติ ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ผู้ศึกษาจึงได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ธรรม โดยคัดเลือกจากผู้ที่ทำหน้าทีหัวหน้าศูนย์อบรมธรรมและหัวหน้าค่ายคุณธรรมในการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป

ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนา ต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ของฝ่ายบริการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีประสบการณ์ในการเผยแผ่ธรรมในลักษณะงานค่ายคุณธรรม จำนวน 5 รูป ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงทัศนะ เกี่ยวกับลักษณะของการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ตลอดทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด โดยแยกออกเป็นประเด็นสำคัญ ต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความเหมาะสมของค่ายคุณธรรมในการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน

ค่ายคุณธรรมเป็นงานค่ายของการนำหลักธรรมทางศาสนาเข้าสู่จิตใจของเด็กและเยาวชน ในลักษณะของการเข้าค่ายหลักสูตร 3 วัน 2 คืน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมจากพระวิทยากร โดยเนื้อหารูปแบบที่นำไปเผยแผ่นั้นได้ทำการร่างหลักสูตรปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการทีมงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและหน่วยงาน อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยรูปแบบที่จะนำไปถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนนั้นส่วนมากจะเป็นกิจกรรมที่ให้ เด็กมีส่วนร่วมแล้วสรุปตอนท้ายกิจกรรมเชื่อมโยงเข้าหาหลักธรรม ซึ่งได้แบ่งเนื้อหารูปแบบออก เป็นภาคทฤษฎี-ปฏิบัติ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา หน้าที่ของชาวพุทธ หลักปฏิบัติทาง ศาสนา การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ โดยมีส่วนของนันทนาการเข้ามาเสริมในการผ่อนคลาย และนำเข้าสู่กิจกรรมต่าง ๆ โดยสถานที่ฝึกอบรมนั้นเป็นสถานที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งเป็นสถานที่ สัปปายะ (เป็นสถานที่อันเหมาะสม) ต่อการทำกิจกรรมแวดล้อมไปด้วยธรรมชาติที่เงียบสงบ สถานที่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีอนุสรณ์ที่สำคัญ ๆ ทางศาสนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เตือนสติ พระวิทยากรและเจ้าหน้าที่ในสถานที่วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีน่าเลื่อมใส ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ทัศนะดังนี้

ค่ายคุณธรรมมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งในการที่จะนำธรรมสู่เยาวชน เนื่องจากการ เข้าค่ายลักษณะนี้จะทำให้เยาวชนเกิดความซาบซึ้งในการปรับเปลี่ยนเจตคติ การปรับเปลี่ยน พฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมภายใต้การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี เปรียบเสมือนว่าเราเอาเยาวชน มาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้เยาวชนได้รับสิ่งที่ดีไปด้วย ซึ่งประชาชนทั่วไปอาจจะมองว่าธรรม กับ เด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่พวกเขาเข้าใจยาก แต่ว่างานค่ายคุณธรรมหลาย ๆ รูปแบบที่พระวิทยากร ของฝ่ายบริการฝึกอบรม (มจร.) และพระวิทยากรสำนักอื่นที่ทำอยู่ไม่ว่าจะเป็นค่ายคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร ค่ายธรรมทายาท ถือว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนเพราะมีความหลากหลาย ในการนำเสนอธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากมีกิจกรรมหลายรูปแบบที่จะสามารถเอาใจเด็กได้ ทำให้ผู้ฟังเกิดความชอบใจและตั้งใจฟังธรรมจากพระวิทยากรเป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 ความโดดเด่นและความแตกต่างของค่ายคุณธรรม

ความโดดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการพัฒนาด้านจิตใจ เพราะว่าค่ายคุณธรรมมี กระบวนการฝึกอบรมตามหลักของไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา คือทำให้เรามีความเรียบร้อยใน จิตใจเป็นศีล เมื่อเรามีศีลแล้วก็จะทำให้เราเกิดสมาธิ เมื่อมีสมาธิก็จะทำให้เกิดปัญญา ซึ่งแตกต่าง

จากค่ายอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนของเด็กและเยาวชนจัดไม่ว่าจะเป็นค่ายลูกเสือ-เนตรนารี ก็จะเน้นเฉพาะเรื่องของร่างกายและระเบียบวินัย ค่ายยาเสพติดก็จะเน้นในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหา ค่ายเยาวชนผู้นำก็จะเน้นในเรื่องของความกล้าแสดงออกภาวะผู้นำ แต่ค่ายคุณธรรมเน้นในเรื่องของจิตใจภาวะอารมณ์ของเด็กและเยาวชน เพราะจิตใจเป็นเรื่องที่สำคัญมากถ้าพวกเขามีจิตใจที่ดี มีจิตใจที่เข้มแข็งด้วยคุณธรรมการตัดสินใจของเขาก็สามารถที่จะตัดสินใจได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ดังนั้นความโดดเด่นของค่ายคุณธรรมคือ เป็นค่ายที่พูดถึงเรื่องของจิตใจสามารถที่จะปลูกจิตสำนึกและทำให้เด็กและเยาวชนได้เปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างไปในทางที่ดีได้ภายในระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ด้วยกระบวนการฝึกอบรมค่ายคุณธรรม โดยกระบวนการที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้เปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์นั้น ประกอบไปด้วยวิธีการรูปแบบต่าง ๆ ที่จะให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใจชีวิตความเป็นจริงของตนเองมากขึ้น ความเชื่อเรื่องของบาป-บุญ ความชั่ว-ความดี ความละอายต่อการทำบาป กตัญญูกตเวทีต่อบุพการี ครู อาจารย์ สังคม โดยรูปแบบการนำเสนอนั้นทั้งในส่วนของการบรรยาย เรื่องราวปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนำมายกเป็นตัวอย่างโดยผ่านสื่อสมัยใหม่

<u>ประเด็นที่ 3 รูปแบบและความเหมาะสมค่ายคุณธรรมกับเด็กและเยาวชน และรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมกว่าในการเผยแผ่ธรรม</u>

ค่ายคุณธรรมมีหลายรูปแบบด้วยกันจะแตกต่างกันออกไปบ้างขึ้นอยู่กับทีมงานหรือสำนักของตน แต่ทุกรูปแบบต่างก็มีจุดมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้คู่คุณธรรม รูปแบบและวิธีการที่จะนำเสนอนั้นต้องดูความเหมาะสมของวัยหรือช่วงอายุของเด็กที่มาอบรมด้วยไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือในระดับอุดมศึกษา ก็ดูว่าจะนำเอารูปแบบหรือวิธีการใดมาถ่ายทอดหรือปรับตามพื้นฐานของเด็กด้วย เพราะว่าเด็กแต่ละแห่งแต่ละสถานที่ ต่างเพศต่างวัย ต่างอายุ ต่างความเป็นอยู่ โดยภาพรวมทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าค่ายคุณธรรมเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน เพราะมีความชัดเจนในเนื้อหาและเข้าใจได้ง่าย ภาษาทันสมัยเรียบง่าย ถูกใจผู้ฟัง ทันโลกทันเหตุการณ์ อีกส่วนหนึ่งที่นำมาประกอบการบรรยายคือ ภาษากลอน สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำคล้องจองทั้งที่แต่งขึ้นเองและนำเอาจากผู้อื่นหรือสำนักอื่นมาอ้าง

ประเด็นที่ 4 ความน่าสนใจของค่ายคุณธรรม

ความน่าสนใจของงานค่ายคุณธรรม คือทุกสิ่งทุกอย่างเป็นองค์ประกอบรวมกันทั้งเนื้อหาหลักสูตร วิธีการสื่อสาร รูปแบบ ภาษา พระวิทยากร การจัดการ การประเมินผล เพราะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมต้องอาศัยปัจจัยหรือองค์ประกอบดังกล่าวเป็นคู่มือ กระบวนการในการนำเสนอทุกส่วนมีความเกี่ยวเนื่องกันในการที่จะทำให้การดำเนินงานค่ายเกิดความน่าสนใจ คือมีเนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสมกับวัยของผู้เข้ารับการอบรม เช่น เป็นหลักธรรมที่ไม่ลึกเกินไปที่เด็กจะเข้าใจและปฏิบัติได้ กิจกรรมที่ทำมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเพื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของวัย โดยเฉพาะกิจกรรมเพื่อนเด็กและเยาวชนจะให้ความร่วมมือและสนใจมาก พระวิทยากรมีลีลาการนำเสนอที่เร้าใจ อธิบายธรรมได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง ภาษาที่ใช้มีความทันสมัยและเรียบง่าย ชวนให้เด็กและเยาวชนเมื่อได้ฟังแล้วคล้อยตามและนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ อันแสดงถึงคุณค่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าค่าย พระวิทยากรก็มีสมณะรูปที่น่าเลื่อมใสศรัทธาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ในส่วนของสื่อเทคโนโลยีนั้นได้มีการนำเสนอทั้งที่เป็นสื่อบุคคล เช่น ยกตัวอย่างของพระวิทยากรเอง หรือบุคคลทั่วไปที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่สังคมให้ความเคารพนับถือ ด้านสื่อเทคโนโลยีมีคอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น มานำเสนอหรือเป็นอุปกรณ์หนึ่งในการนำเสนอ

ทุกอย่างที่กล่าวมาเป็นองค์ประกอบรวมที่จะนำไปสู่ความน่าสนใจในงานค่ายคุณธรรมทั้งสิ้น เพราะเยาวชนจะได้เข้าใจถึงวิธีการสื่อสารที่ทันสมัยและง่ายขึ้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับยุคสมัยสังคมปัจจุบัน และที่สำคัญเหมาะสมและเข้ากับวัยผู้เข้ารับการอบรมอย่างแท้จริง ส่วนคุณสมบัติพระวิทยากรที่พึงเป็นนั้นได้มีการยึดตามหลักที่ท่านผู้รู้ได้วางไว้เป็นต้นแบบคือ มีความรู้ดี เป็นคนดี มีความกตัญญู มีความอ่อนน้อม มีความกล้าหาญในเชิงจริยธรรม พระวิทยากรต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา หาความรู้ใหม่ ๆ มานำเสนอเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อ ส่วนการจัดการ การประเมินผลก็มีการบริหารทีมงานที่ดีมีการแบ่งงานภาระหน้าที่ให้พระวิทยากรรับผิดชอบโดยตรงในแต่ละกิจกรรม โดยการมอบหมายภาระหน้าที่ตามความถนัดความชำนาญของแต่ละรูป เพื่อให้คุณภาพของงานออกมามีประสิทธิภาพตามที่ทีมงานและทางโรงเรียนต้องการ ด้านการประเมินผลความน่าสนใจอยู่ตรงที่เราสามารถที่จะวิเคราะห์ได้ว่าทีมงานของเราในการอบรมแต่ละครั้งที่ผ่านมาได้มีจุดแข็ง จุดอ่อน อย่างไรบ้าง และสามารถที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป ดังนั้นปัจจัยทุกอย่างจึงรวมกันมีความเกี่ยวเนื่องกันทำให้งานค่ายคุณธรรมเกิดความน่าสนใจ

ประเด็นที่ 5 ปัญหาในการดำเนินงานค่ายคุณธรรม

1. ด้านบุคลากร ความขาดแคลนในเรื่องของบุคลากรในการทำงานด้านการเผยแผ่ธรรม ปัญหาสืบเนื่องมาจากการสร้างทีมงานสร้างเครือข่ายของพระวิทยากร ไม่มีความสมดุลกับกลุ่มเป้าหมายตามความต้องการของสถานศึกษาทั่วประเทศ ทางฝ่ายคณะสงฆ์เองมีพระวิทยากรน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กและเยาวชนทั่วไปในประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีพระวิทยากรในส่วนภูมิภาคหรือพื้นที่แต่ละแห่งเข้ามาสมทบอีกส่วนหนึ่งก็ตาม อันนำไปสู่ปัญหาความเป็นเอกภาพของทีมงานพระวิทยากรเองทั้งในและนอกหน่วยงาน อีกประการหนึ่งคือการส่งพระวิทยากรเข้ารับการอบรมในการเผยแผ่ธรรมยังไม่มีความต่อเนื่อง หรือเท่าทันสถานการณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา

2. ด้านการสนับสนุน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณมากกว่านี้เพราะงบประมาณเป็นปัญหาในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและในระยะต่อไป หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงไม่ว่าจะเป็นกระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะสงฆ์ และกระทรวงศึกษาธิการต้องมีนโยบายที่ชัดเจนออกมาสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการเผยแผ่ธรรมเกี่ยวกับงานค่ายคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนให้พระวิทยากรทำงานกันอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าส่วนหนึ่งนั้นจะให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาอยู่ก็ตาม แต่ว่าการลงลึกในการพัฒนาปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรและการปฏิบัติอย่างจริงจังในรูปแบบการอบรมที่เป็นลักษณะของงานค่ายคุณธรรมยังน้อยมากหรือบางหน่วยงานองค์กรที่เข้ามาสนับสนุนก็จะเป็นลักษณะของผลประโยชน์ในแต่ละภาคส่วนของตนเอง ถ้าหากภาครัฐเข้ามาสนับสนุนอย่างเต็มที่แล้วเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์มากทั้งต่อเด็กเยาวชนที่สำคัญจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยของเรา

3. ด้านการฝึกอบรม ส่วนมากจะไม่ค่อยมีปัญหาเท่าใดนักและปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะเป็นลักษณะปัจเจกในแต่ละค่าย ส่วนเรื่องของการแก้ปัญหานั้นก็จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปในแต่ละกิจกรรม เช่น การปรับตัวของเด็กในการเข้านอน-ตื่นนอน ในตอนเช้าเด็กจะต้องตื่นตี 4 เพื่อมาทำวัตรเช้า ทำให้บางคนตื่นไม่ทันที่จะทำกิจกรรมในภาคเช้าทำให้ถูกลงโทษด้วยการยึดบัตรและเพื่อนรอทำให้เวลาเคลื่อนในการทำกิจกรรมต่อไป หรือแม้แต่เด็กที่ตื่นทันเวลาแต่ก็มีความง่วงในการร่วมทำกิจกรรม ด้านการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญ ๆ ทางศาสนาเนื่องจากว่าแต่ละคนนั้นมีความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกันหรือแม้แต่บางคนไม่รู้มาก่อนเลย จึงทำให้บางจังหวะบางหัวข้อต้องเสียเวลาในตรงนั้นมากเกินไปทำให้เนื้อหาที่จะนำมาเสนอนั้นถ่ายทอดได้ไม่ตรงตามกำหนด ส่วนอื่นไม่มีปัญหา

4. ด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ กรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังคมรอบข้างให้ความร่วมมือและยอมรับในการทำหน้าที่ของพระวิทยากรว่าน่าพอใจ เรื่องการขออนุญาตจากเจ้าอาวาสต้นสังกัดในเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ก็ไม่มีปัญหา การให้ความยอมรับจากทางโรงเรียนในเรื่องของเนื้อหาหลักสูตรและการยอมรับจากเด็กและเยาวชนเองในรูปแบบกระบวนการที่ใช้ในการฝึกอบรมถือว่ามีปัญหาน้อยมาก

ประเด็นที่ 6. วัตถุประสงค์หลักของโครงค่ายคุณธรรมและประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนได้รับ

การทำงานทุกอย่างก็มีวัตถุประสงค์ในตัวมันอยู่แล้ว งานค่ายคุณธรรมมีการตั้งวัตถุประสงค์ไว้เช่นกัน แต่ว่างานทุกอย่างนั้นไม่มีอะไรที่จะเต็ม 100% เช่นเดียวกับงานค่าย ถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับหนึ่ง เพราะระยะเวลาที่เด็กและเยาวชนมาอยู่ร่วมในกระบวนการ 3 วัน 2 คืน นั้นไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นคนดีและทุกคนได้ เนื่องจากว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่สั้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับการขัดเกลาทางจิตใจของเด็กเพื่อนำไปสู่การพัฒนาจิตใจ ถึงอย่างไรก็ตามแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้นมากตามที่กำหนด อย่างน้อยก็เป็นการปรับเปลี่ยนเจตคติ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีบางอย่างออกไป ในบางกิจกรรมเด็กเกิดความซาบซึ้งในพระคุณของ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคม ประเทศชาติ เข้าใจในหลักธรรมที่พวกเข้าควรรู้ หลักความเป็นจริงของมนุษย์ รู้ว่าอะไรควรไม่ควร เขาก็จะนำไปปฏิบัติด้วยจิตสำนึกของตัวเด็กเองโดยสังเกตและทราบได้จากการติดตามผลที่โรงเรียน คำติชมจากพ่อแม่ ครูที่โรงเรียน จากที่ยกตัวอย่างมาก็ถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดค่าย แต่ถ้าจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สังคมคาดหวังหรือต้องการนั้นเราทุกฝ่ายก็ต้องเข้ามาช่วยกันเพราะสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยกาลเวลา หลังจากที่เด็กออกจากค่ายไปแล้วทางโรงเรียน บ้าน สังคม ก็ต้องช่วยกันดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนด้วย พระวิทยากรเองเป็นเพียงผู้ชี้แนะหรือปลูกต้นกล้าแห่งความดีเท่านั้น ส่วนเรื่องของการดูแลบำรุงรักษานั้นเป็นเรื่องของทุกฝ่ายต้องช่วยกันและตัวเด็กเองด้วย

ประเด็นที่ 7 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน

1. ด้านบุคลากร ต้องมีการเพิ่มจำนวนพระวิทยากรให้มากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของสังคมและมาทดแทนอยู่เสมอ พระวิทยากรเองก็ต้องเป็นผู้ที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

และประกอบด้วย วิชชา จรณะ คือความรู้ดีประพฤติดี พร้อมทั้งการสร้างเครือข่ายขยายออกสู่ภูมิภาคให้มากขึ้น และจัดส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่

2. ด้านเนื้อหาหลักสูตร ต้องมีความโดดเด่น ต้องมีความหลากหลายในกิจกรรม รูปแบบพัฒนาปรับปรุงให้เข้าทันกับสถานการณ์สังคมอยู่เสมอ สำรวจความคิดเห็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรไม่ว่าจะเป็น พระวิทยากร เด็กเยาวชน ครู สังคม และหากิจกรรมที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทั้ง ความรู้ทัศนคติที่ดีต่อสังคม

3. ด้านการบริการและสนับสนุน ภาครัฐและเอกชนต้องยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือการเผยแผ่ธรรมในลักษณะของงานค่ายคุณธรรมมากขึ้นในเรื่องของงบประมาณ เพราะว่าเป็นการสร้างพื้นฐานแห่งความดีให้กับเยาวชนถ้าเราอยากจะให้เด็กที่ดีในวันนี้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า เราต้องทำวันนี้ของเด็กให้ดีที่สุด ดังนั้นทุกฝ่ายต้องช่วยกันจะฝากภาระหน้าที่ให้พระสงฆ์ฝ่ายเดียวคงเป็นเรื่องที่เกินความสามารถและจะทำได้อย่างเต็มที่ โดยทุกฝ่ายทั้งภาครัฐเอกชนคณะสงฆ์ต้องสนับสนุนและส่งเสริมโดยกำหนดให้เป็นนโยบายหรือเป็นแผนปฏิบัติงานในการพัฒนาคุณธรรมเพื่อเราจะได้ส่งเสริมให้ธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของเรา

จากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนต่องานค่ายคุณธรรม สรุปได้ว่า ค่ายคุณธรรมเป็นงานค่ายที่มีความเหมาะสมและเป็นช่องทางที่จะนำเอาหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าสู่เด็กและเยาวชนได้ดีวิธีหนึ่ง เนื่องจากว่ามีกิจกรรมหลายรูปแบบที่สามารถเอาชนะใจเด็กได้ แถมมีความโดดเด่นจากค่ายทั่วไปที่ทางโรงเรียนจัดและเน้นเฉพาะเรื่องของวิชาการความรู้เท่านั้น แต่งานค่ายคุณธรรมได้ทั้งความรู้ คู่คุณธรรม พระวิทยากรมีความรู้ความสามารถในการนำเสนอถ่ายทอดหลักสูตรเนื้อหาเป็นอย่างดี ทันโลกทันเหตุการณ์ภาษาทันสมัย

ส่วนในเรื่องของปัญหานั้นยังขาดแคลนพระวิทยากรที่ทำงานในด้านนี้เพราะกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมาก การสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐและเอกชนยังเป็นปัญหาอยู่พอสมควร ส่วนในอนาคตข้างหน้าพระวิทยากรเองก็ต้องมีการสร้างทีมงานและเครือข่ายการทำงานออกสู่ภูมิภาคมากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของสังคมและพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ส่วนด้านงบประมาณอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือทุกฝ่ายให้ความสำคัญและเข้ามาสนับสนุนเพื่อให้กระบวนการพัฒนาเด็กผ่านค่ายคุณธรรม มีการขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางในภูมิภาคห่างไกล และเด็กในชนบทมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ด้านคุณธรรมอย่างทั่วถึงมากขึ้น

ส่วนที่ 6 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ศึกษากรณี : ฝ่ายบริการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคของพระวิทยากรในการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนและความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า สามารถอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาด้านข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 25-29 ปี ร้อยละ 35.7 ของพระวิทยากรทั้งหมด (ตารางที่ 4.1) และบวชมาแล้วประมาณ 10-14 ปี แสดงให้เห็นว่าพระวิทยากรกลุ่มนี้มีอายุไม่มากที่เป็นเช่นนั้นอาจจะเป็นผลมาจากต้องทำงานกับเด็กและเยาวชนในค่ายคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิโรจน์ ธาระพุฒ (2544, น. 44) ได้ทำการศึกษาเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พระธรรมวิทยากรส่วนใหญ่ร้อยละ 44.0 บวชมาแล้ว 10-14 ปี จบการศึกษานักธรรมชั้นเอกเป็นเปรียญ 1-2 การศึกษาทางโลกจบปริญญาตรี ร้อยละ 60.7 (ตารางที่ 4.1) แสดงให้เห็นว่าพระวิทยากรได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม มีประสบการณ์ในการเป็นพระวิทยากร 6-8 ปี ร้อยละ 37.5 (ตารางที่ 4.2) และเคยเข้ารับการอบรมก่อนเป็นพระวิทยากรหลักสูตรที่เข้าอบรมคือหลักสูตรการเป็นพระวิทยากร ร้อยละ 83.0 (ตารางที่ 4.4)

2. ผลการศึกษาลักษณะการดำเนินงานประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านการฝึกอบรม ด้านบริการ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า

2.1 ด้านบุคลากร พระวิทยากรโดยภาพรวมมีการดำเนินงานค่ายคุณธรรมในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.97 (ตามรางที่ 4.5) ซึ่งลักษณะการดำเนินงานได้แก่ การประชุมพระวิทยากรเพื่อเตรียมการก่อนการอบรมทุกครั้ง การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบงานร่วมกันของพระวิทยากร การประชุมทีมงานระหว่างพระวิทยากร ครู พี่เลี้ยงเจ้าหน้าที่ก่อนการอบรม กำหนดหน้าที่ให้สอดคล้องกับกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล การศึกษาเตรียมข้อมูลในหัวข้อที่ได้รับมอบหมายก่อนการบรรยาย กำหนดให้พระวิทยากรมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม การนำหลักสูตรอื่นมาประกอบการบรรยาย การส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานอื่น

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาออกมาโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าลักษณะการดำเนินงานของพระวิทยากรด้านนี้ ด้านการเตรียมข้อมูลที่ได้รับมอบหมายก่อนการบรรยายของพระวิทยากรมากกว่าด้านอื่น ผลการศึกษาออกมาเช่น แสดงว่าพระวิทยากรทุกรูปมีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยเตรียมความพร้อมตัวเองก่อนบรรยาย และในประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับการ

ศึกษาของ วิบูลย์ สิริภัสสโททัย (2545, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก ความสนใจเฉพาะด้านของเด็กและเยาวชน พบว่า ระเบียบวินัยและความรับผิดชอบนั้น กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด และพระมหาจรูญ ปญฺญาวโร (2540, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปะเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่าความโดดเด่นของท่านประการหนึ่งคือเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบจนเป็นที่เคารพยำเกรงของเพื่อนภิกษุคือเป็นการสั่งสอนด้วยการปฏิบัติ ในส่วนหัวข้ออื่นที่เหลือในด้านนี้พระวิทยากรมีระดับการปฏิบัติมาก

เมื่อสรุปโดยรวมแล้วลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน ด้านบุคลากร พระวิทยากรมีการเอาใจใส่ต่อหน้าที่และการทำงานในระดับมาก แสดงว่ามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดี ตรงตามทัศนของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวว่าพระวิทยากรต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตัวเองก่อนที่จะไปสั่งสอนคนอื่น

2.2 ด้านการฝึกอบรม พระวิทยากรโดยภาพรวมมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.12 (ตารางที่ 4.6) ซึ่งลักษณะการดำเนินงานได้แก่ การวางแผนดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานของหลักสูตรค่ายคุณธรรม ในเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนโรงเรียน การจัดลำดับระยะเวลาของกิจกรรม การออกแบบผลิตสื่อร่วมกันเพื่อให้เนื้อหาและสื่อมีความทันต่อยุคสังคม การปรับกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของครูและผู้บริหารโรงเรียนและบางกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้รวมกลุ่มกันดำเนินงานเอง

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาออกมาโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมด้านนี้ของพระวิทยากร พระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานในระดับปฏิบัติมาก แต่จะมีด้านที่พระวิทยากรได้ปฏิบัติสูงกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวม คือการปรับกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาสัญญา ปญฺญาวิจิตโต (2543, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมพระครูพิศาสธรรมโกศล (หลวงตาแพร่ เยื่อไม้) จากการศึกษาพบว่าท่านได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเทศน์มหาชาติ การเทศน์ธรรมวัตรตามแบบประเพณีโบราณดังกล่าวมาเป็นเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์และนำเข้าสู่การปาฐกถาธรรม บรรยาย อภิปราย โต้วาที การสนทนาธรรมและแบบร้อยแก้วเป็นต้น และ ปันนัดดา นพพนาวัน (2533, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมของสถาบันสงฆ์ จากการศึกษาพบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมมาจากการเทศน์ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม กาปาฐกถาธรรม การสนทนาธรรม และมีการใช้โสตทัศนูปกรณ์สมัยใหม่เข้ามาช่วย ความเหมาะสมและสอดคล้องของหลักสูตร

กับความต้องการของโรงเรียน เยาวชน ผู้บริหาร เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกในบางกิจกรรม และการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานค่ายคุณธรรม ที่ผลออกมาเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นได้ว่า พระวิทยากรส่วนใหญ่ได้เล็งเห็นสภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่ตลอดเวลาที่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเข้าค่ายคุณธรรมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการทั้งเยาวชน ครู ผู้บริหารโรงเรียน แต่ถ้าหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้ค่ายคุณธรรมมีความน่าเบื่อทางโรงเรียนก็จะหาทีมงานอื่นที่มีรูปแบบ เนื้อหาหลักสูตรที่แตกต่างออกไป แต่อย่างไรก็ตามจะมีด้านที่พระวิทยากรปฏิบัติต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมน้อยที่สุด คือ การออกแบบผลิตสื่อร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาบุญโฮม ปญฺญาวฒฺโน (2549, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชธรรมวาที ที่พบว่าตรงตามหลักนิเทศศาสตร์คือ มีบทความตีพิมพ์เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิค คือ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นช่องทางในการสื่อสารและพระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (2549, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี จากการศึกษาพบว่าท่านมีการนำหลักการสื่อสารเข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการโน้มน้าวให้ผู้ฟังได้เกิดศรัทธา เลื่อมใส เร้าใจอยากฟังอยากปฏิบัติตาม ที่ผลออกมาเช่นนี้อาจจะเป็นไปได้ว่า พระวิทยากรส่วนใหญ่ยังไม่มีความสามารถ ความชำนาญในการทำสื่อ อาศัยอยู่ต่างวัดและต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ตลอด คิดว่าเมื่อพระวิทยากรมีความรู้ความสามารถและได้รับการถ่ายทอดในด้านนี้คงจะมีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงกว่านี้

เมื่อสรุปโดยรวมแล้วลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมด้านการฝึกอบรม มีลักษณะการดำเนินงานในระดับปฏิบัติมาก โดยเฉพาะด้านการทำให้กิจกรรมมีความน่าสนใจและมุ่งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่ผลออกมาเป็นเช่นนั้นแสดงว่าพระวิทยากรส่วนใหญ่ที่ทำการฝึกอบรมเยาวชนต่างก็มุ่งหวังที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ดังเช่นทัศนของผู้เชี่ยวชาญได้นำเสนอว่า โครงการค่ายคุณธรรมจัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เป็นทั้งคนเก่งและคนดีด้วย เพราะถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพระวิทยากรทุกรูป สอดคล้องกับแนวคิดการเผยแผ่ธรรมในพุทธศาสนาของ พระสุธีวรญาณ (2541, น. 289-292) ได้ปรารภไว้ว่า หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือการเผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนาและปรึกษากิจ

2.3 ด้านบริการ พระวิทยากรโดยภาพรวมมีการดำเนินงานค่ายคุณธรรมในระดับมากค่าเฉลี่ย 3.97 (ตารางที่ 4.7) ซึ่งลักษณะการดำเนินงานได้แก่ การชี้แจงกฎระเบียบค่ายและสถานที่ให้ทราบ การจัดความพร้อมของอาหาร เครื่องดื่ม ที่พัก การกำหนดเป้าหมายนโยบายในการที่จะพัฒนาค่ายเพื่อรองรับผู้ใช้บริการ การจัดสภาพแวดล้อมของสถานที่ฝึกอบรมเพื่อเอื้อต่อการเข้าค่าย พร้อมทั้งการดูแลรักษาสถานที่อบรมให้มีความน่าอยู่เสมอ

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาที่ออกมาโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมของพระวิทยากรในด้านนี้มีการปฏิบัติในระดับมาก สาเหตุอาจจะมาจากตัวของพระวิทยากรเองมีความเมตตาต้องการที่จะเห็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความประทับใจนอกเหนือจากหลักสูตรเนื้อหาของการฝึกอบรม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงมากที่สุดคือการชี้แจงกฎเกณฑ์ ระเบียบค่ายให้คณะครูนักเรียนได้ทราบ แสดงให้เห็นว่าทีมงานพระวิทยากรต้องการที่จะให้เยาวชนได้ทำตามกฎระเบียบของค่ายเพื่อความเป็นระเบียบของหมู่คณะ ต้องการให้เยาวชนได้มีการปรับตัวเข้ากับสถานที่ฝึกอบรมได้และเพื่อต้องการไม่ให้มีการทำผิดกฎระเบียบในขณะอยู่ค่ายที่สำคัญเป็นเป็นการสอนให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยกฎระเบียบในแต่ละค่ายนั้นอาจจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับวัยของผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย แต่ในด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำมากที่สุดคือด้านการจัดการดูแลบำรุงรักษาสถานที่ ที่ผลออกมาเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในการดูแลบำรุงรักษาสถานที่นั้นพระวิทยากรไม่ได้เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดสถานที่ เป็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สถานที่ฝึกอบรมแต่ละแห่ง

เมื่อสรุปโดยรวมแล้วลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมของพระวิทยากรในด้านบริการ ถือว่ามีการให้การบริการในระดับมาก ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ไม่ถนัดของทีมงานพระวิทยากร แต่ก็มีการปฏิบัติในการดำเนินงานค่ายคุณธรรมซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ ตรงตามทัศนของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวว่า พระสงฆ์ต้องบริการประชาชนทั้งสองด้านคือให้ความรู้และช่วยเหลือประชาชน

เมื่อสรุปโดยภาพรวมพบว่า ลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมของพระวิทยากร มีระดับค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.03 (ตารางที่ 4.8) แสดงว่าพระวิทยากรมีลักษณะการดำเนินงานค่ายคุณธรรมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของพระวิทยากรในค่ายคุณธรรม ประกอบด้วย ด้านการสนับสนุน ด้านการประสานงาน ด้านการฝึกอบรม ด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า

3.1 ด้านการประสานงาน ปัญหาและอุปสรรคด้านนี้มีปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 (ตารางที่ 4.9) ซึ่งลักษณะของปัญหาได้แก่ การประสานงานกับโรงเรียนก่อนการอบรม การจัดทีมงานพระวิทยากรการรับช่วงในการบรรยายแต่ละครั้ง การประสานงานกับพี่เลี้ยงเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการทำงานไม่เป็นปัญหามากนัก เพราพระวิทยากรสามารถติดต่อประสานงานกับบุคคลและสถานที่เกี่ยวข้องได้ในระดับหนึ่ง อันส่งผลให้การดำเนินงานในค่ายคุณธรรมดำเนินไป

ได้อย่างสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ วิโรจน์ ธาระพุฒ (2544, น. 83) ได้กล่าวไว้ว่า ในการทำงานนั้นจะต้องมีการประสานงานที่ดีกับบุคคลและหน่วยงานอื่นเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน และส่งผลถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับทัศนะของผู้เชี่ยวชาญที่เสนอว่าพระวิทยากรที่ดีต้องมีการประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กรด้วยเพื่อความสะดวกและการขับเคลื่อนในการดำเนินงาน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือการประสานงานกับฝ่ายโรงอาหารในการเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม แสดงให้เห็นว่าในการประสานงานกับโรงอาหารนั้นแทบจะไม่เป็นปัญหาในการประสานงาน

3.2 ด้านการฝึกอบรม ปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 (ตารางที่ 4.10) ซึ่งลักษณะของปัญหาได้แก่ การประชุมหารือระหว่างพระวิทยากรกับทางโรงเรียนเพื่อวางแผนกิจกรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานเบื้องต้นทางศาสนา การทดลองทำกิจกรรมใหม่ การควบคุมเรื่องเวลาในแต่ละกิจกรรม การกำหนดกิจกรรมแต่ขาดการสร้างความเข้าใจให้กับเยาวชนและบางกิจกรรมยังมีการทำเฉพาะในกลุ่มของตัวเอง แสดงให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของพระวิทยากรในด้านนี้ไม่เป็นปัญหามากนัก ที่เป็นเช่นนี้มองได้ว่าตัวพระวิทยากรเองมีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดวิชาให้กับเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ วุฒิกรณ์ วุฑฺฒิกรโน (2543, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี พบว่า การบรรยายของท่านมีเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ร่วมสมัยฟังเข้าใจง่าย ส่วนตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมก็มีความรู้ความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนามาบ้าง สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภวัฒน์ หนูพริก (2538, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษา ต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษากรณี ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคของการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นมีปัญหาและอุปสรรคเล็กน้อย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนมากนั้นจะเป็นพุทธศาสนิกชน ส่วนด้านที่มีปัญหาและอุปสรรคค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้คือความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจชัดเจนในเนื้อหาของแต่ละกิจกรรม สอดคล้องกับ วิจิตร อาวะกุล (2531, น. 19) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดสรรความรู้ เทคนิค วิชาการเป็นการทำงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดอ่านและพฤติกรรมใหม่ของบุคลากร และ สมคิด บางโม (2544, น. 14) กล่าวถึงการฝึกอบรมว่ากระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันจะนำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้นทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าและองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าพระวิทยากร

ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในเนื้อหาของหลักสูตรค่ายคุณธรรมในแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างดีเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่การเป็นพระวิทยากร ตรงตามทัศนของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการทำงานของพระวิทยากรว่าจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งทางโลกและทางธรรมในข้อมูลการฝึกอบรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

3.3 ด้านการสนับสนุน ปัญหาและอุปสรรคด้านนี้มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 (ตารางที่ 4.11) ซึ่งลักษณะของปัญหาได้แก่ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชน สังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประจวบ ประเสริฐสังข์ (2540, น. บทคัดย่อ) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ศึกษากรณี พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก เช่นเดียวกับปัญหาด้านการขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เช่น โสตทัศนูปกรณ์ที่มีค่าเฉลี่ยไม่ต่างกันมากนัก แสดงให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคด้านนี้ก็เป็นปัญหาหนึ่งต่อการดำเนินงานของพระวิทยากรในค่ายคุณธรรม ตรงตามทัศนของผู้เชี่ยวชาญที่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสถาบันอื่นในสังคมยื่นมือเข้ามาให้การสนับสนุนการทำงานของพระวิทยากร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วันดี วัฒนาประสิทธิ (2518, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการศึกษาพบว่าปัญหาในการสอนศีลธรรมอันหนึ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างมากคือการขาดอุปกรณ์การสอน หนังสือเรียนและเอกสารประกอบการสอน

3.4 ด้านการยอมรับและให้ความร่วมมือ ปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 (ตารางที่ 4.12) ซึ่งลักษณะของปัญหาได้แก่ การยึดติดหลักความเชื่อเดิมของเยาวชนและครูมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าทั้งเยาวชนและครูในตอนแรกก่อนการเข้ารับการอบรมหรือในระหว่างอบรมบางกิจกรรมจะยังไม่เปิดรับการถ่ายทอดหรือนำเสนอจากตัวพระวิทยากรเท่าใดนัก ส่วนลักษณะของปัญหาด้านการยอมรับจากทางมหาวิทยาลัย จากสังคมรอบข้างพร้อมทั้งการให้ความร่วมมือและยอมรับจากเจ้าอาวาสต้นสังกัด พบว่าปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับรองลงมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นพระวิทยากรนั้นไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการทำงานค่ายคุณธรรม ผลที่ออกมาเป็นเช่นนี้อาจจะมองได้ว่าการทำงานค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่ดีและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันทำ เพราะว่าในสังคมปัจจุบันได้มีการเจริญและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากโดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านวัตถุ แต่ว่าในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมด้านจิตใจกลับไม่เจริญควบคู่กันไป เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วสังคมจึงมองว่าเป็นเรื่องที่ดีที่พระวิทยากรได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ

กีรติ ศรีวิเชียร (2524, น. 5) ที่กล่าวว่า การพัฒนาประเทศในอดีตเป็นการพัฒนาด้านวัตถุมากเกินไปจึงทำให้ประเทศชาติมีปัญหา สอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณ จิตฺตคุตฺโต (2549, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม จากการศึกษาพบว่า ปณิธานข้อที่สามของท่านพุทธทาสในการสื่อธรรมไปยังประชาชน คือเพื่อนำมนุษย์ออกจากอำนาจของวัตถุนิยม ดังนั้นในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้บริหารประเทศได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จึงหันมาให้ความสนใจในเรื่องของการเผยแผ่ธรรมในรูปแบบค่ายคุณธรรมให้กับเด็กและเยาวชน อันเป็นหนทางที่จะแก้ไขปัญหาของสังคมในยุคปัจจุบันและอนาคตข้างหน้าได้ สอดคล้องกับทัศนของผู้เชี่ยวชาญที่เสนอว่าเราทุกฝ่ายต้องช่วยกันในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

เมื่อสรุปโดยภาพรวมพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานค่ายคุณธรรมของพระวิทยากร มีระดับค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 2.81 (ตารางที่ 4.13) แสดงว่าพระวิทยากรประสบปัญหาและอุปสรรคทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการบริการและสนับสนุน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า

4.1 ด้านบุคลากร ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยโดยเท่ากับ 3.98 (ตารางที่ 4.14) แสดงว่าพระวิทยากรมีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขและปรับปรุงในแนวทางลักษณะของการดำเนินงานที่ทำมา ซึ่งลักษณะของความคิดเห็นได้แก่ การพัฒนาสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อพระวิทยากรในการทำงานเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่พัฒนาค่ายคุณธรรมให้ได้ผลปัจจัยคือต้องสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ทำงานก่อน ส่วนด้านจัดให้มีการอบรมพระวิทยากรรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาเสริมและทดแทนพระวิทยากรในหน่วยงานเพื่อรองรับการขยายงาน จัดอบรมให้พระวิทยากรได้เรียนรู้วิชาการสมัยใหม่เพื่อทันต่อความต้องการของสังคมและยุคสมัยด้วย แสดงให้เห็นว่า พระวิทยากรให้ความสำคัญและต้องการให้มีการพัฒนาด้านบุคลากร คือตัวของพระวิทยากรเป็นอันดับแรก เพราะถือว่าพระวิทยากรที่จะเป็นบุคลากรของพระพุทธศาสนา ทำงานเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาเป็นธรรมทายาทหรือเป็นผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการอบรมฝึกฝนและพัฒนาตนเองทางคุณธรรม จริยธรรม เสียก่อนเพื่อให้เป็นพระวิทยากรเป็นบุคลากรที่ดีและมีคุณภาพ ดังนั้นเมื่อเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพแล้วก็จะสามารถเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมต่อเยาวชนในการทำงานค่ายคุณธรรมได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และยังสามารถนำวิชาการทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับวิชาการสมัยใหม่ในการที่จะพัฒนา

ค่ายคุณธรรมได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อารยา เกษมณี (2518, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งด้านวิชาการของบุคลากรคือครูผู้สอนศีลธรรมควรได้รับการเพิ่มพูนความรู้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เสนอให้พระวิทยากรมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ เพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและรองรับผู้ใช้บริการ

4.2 ด้านเนื้อหาหลักสูตร ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.08 (ตารางที่ 4.15) แสดงว่าพระวิทยากรมีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขและปรับปรุงในบางส่วนของลักษณะการดำเนินงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับเนื้อหาและหลักสูตร พระวิทยากรต้องมีการสร้างสรรค์กิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้เข้าใจความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แสดงว่าพระวิทยากรมีความคิดเห็นที่ต้องการให้มีการดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการคือค่ายคุณธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อศาสนาและสามารถนำไปปฏิบัติด้วยตัวเองเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้มากขึ้น โดยเป็นภาระหน้าที่สำคัญยิ่งของพระวิทยากร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนีกร เศรษโฐ (2528, น. 246) ที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่เด่นและสำคัญในชนบทไทยบทบาทหนึ่ง นั้นคือการทำหน้าที่สั่งสอนและส่งเสริมให้ชาวชนบททำบุญกุศลต่าง ๆ แล้วยังเป็นการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองโดยการบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติทุกระดับอายุให้เข้ามาอยู่ในพระธรรมวินัย ปฏิบัติธรรม การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่าง การเผยแผ่บทความ ให้ความรู้และจัดกิจกรรม และ กฤษฎา นันทเพชร (2540, น. 156) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาจิตวิญญาณว่า พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ซึ่งภาระหน้าที่ดังกล่าวเป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังจากสังคมว่าพระสงฆ์ในฐานศาสนทายาทจะช่วยทำการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีและสูงขึ้น ดังนั้นหากเราจะมองในแง่ของบทบาทภาระหน้าที่ด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในหมู่เยาวชน ทิศนา แขมมณี และคณะ (2536, น. 37-39) ได้กล่าวว่า ตามหลักทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาเด็กนั้น จะต้องพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน อย่างถูกต้องและมีความสมดุลกัน จึงจะสามารถเป็นพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็กเพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวว่าการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์แบบนั้นจะต้องดำเนินตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

4.3 ด้านการบริการและสนับสนุน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.16 (ตารางที่ 4.16) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิสมัญญา ทุยไธสงค์ (2544, น. บทคัดย่อ) กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ในการให้บริการสังคมว่า พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมองค์กรชุมชนด้วยการเป็นผู้ปลูกจิตสำนึก ผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ส่งเสริม

คุณธรรม และผู้ให้คำปรึกษา ในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มใน 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการ ขั้นก่อตั้งกลุ่ม ขั้นดำเนินการกิจกรรม และ สายันต์ หวานคำ (2542, น. 97-98) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านการบริการสังคมว่า พระสงฆ์ได้ดำเนินงานให้บริการสังคมในลักษณะรูปแบบของการบริการทางด้านสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งการอบรมสั่งสอน การให้คำปรึกษาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งมักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติวิสัยระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์กัน แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันตามสภาพวัฒนธรรมของสังคมไทย สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญเลิศ ธมฺมทสฺสี (2543, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม จากการศึกษาพบว่าท่านได้มีการสงเคราะห์ประชาชนโดยการบริจาคสร้างสาธารณประโยชน์และช่วยเหลือประชาชนเพื่อเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ส่วนความคิดเห็นด้านการสนับสนุนพระวิทยากรมีความคิดเห็นด้วยมาก ว่าควรได้รับการสนับสนุนอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณกว่าที่เป็นอยู่ถึงแม้ว่าจะมีงบประมาณมาสนับสนุนในระดับหนึ่งก็ตามแต่เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้นถ้าเราเปรียบเทียบกับเยาวชนทั่วประเทศ มีกิจกรรมและโครงการที่ต้องทำตลอดเป็นความคิดเห็นที่ต้องการให้สนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่ (4.13) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วันดี วัฒนาประสิทธิ (2518, น. บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการศีลธรรมอันหนึ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างมากคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาเรื่องงบประมาณด้านเงินทุนที่จะนำมาสนับสนุนครูผู้สอนศีลธรรมที่ได้เชิญมาสอน และสอดคล้องกับการศึกษาของ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2530, น. 92) ซึ่งได้สรุปไว้ว่าปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือสังคมของพระสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่งคือปัญหาการขาดงบประมาณหรือเงินทุน และผลการศึกษาของประจวบ ประเสริฐสังข์ (2540, น. 90) ก็ได้สรุปว่าการได้รับการสนับสนุนด้านทุนในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับปานกลาง จากโครงการพระธรรมจาริก จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมจาริกก็ค่อนข้างจะมีปัญหาและอุปสรรคเพราะว่ามีทุนสนับสนุนไม่ค่อยจะเพียงพอกับการจัดโครงการ แสดงให้เห็นว่าพระวิทยากรมีความคิดเห็นและต้องการการสนับสนุนด้านเงินทุนในระดับสูง เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือแม้แต่โครงการที่ทำอยู่คือค่ายคุณธรรม โดยที่พระวิทยากรได้เล็งเห็นว่าถ้าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้หันมาให้ความสนใจ และช่วยเหลือด้านงบประมาณอย่างเพียงพอเชื่อว่าการดำเนินงานค่ายคุณธรรมก็จะสามารถที่จะพัฒนาและขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ด้วยดี อันจะส่งผลต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมสำหรับเยาวชน สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

ค่ายคุณธรรม ถึงแม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนอยู่บ้างก็ตามแต่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเป้าหมายที่ทำงานแล้วยังไม่สมดุลกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาค่ายคุณธรรมได้

เมื่อสรุปโดยภาพรวมแล้วพบว่า ความคิดเห็นของพระวิทยากรต่อการพัฒนาค่ายคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.07 (ตารางที่ 4.17) แสดงว่าพระวิทยากรมีระดับความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อการนำไปพัฒนาค่ายคุณธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน